

Van Terra Australis Incognita tot de Australische Federatie

Ad Borsboom

1. Terra Australis Incognita; het Onbekende Zuidland. In Europa bestonden al vanaf de oudheid mythologische voorstellingen over een groot Onbekend Zuidland, dat voorbij de evenaar lag. Omdat men de grote landmassa van het noordelijk continent inmiddels kende, leek zo'n groot continent ten zuiden van de evenaar nodig om de aarde in evenwicht te houden. Maar dat land was onbereikbaar omdat de hitte rond de evenaar te groot zou zijn was om er te kunnen varen. De grote ontdekkingsreizen, die met Marco Polo begonnen, lieten echter zien dat het mogelijk was steeds verder zuidwaarts te reizen. Na de Portugezen kwamen de Spanjaarden nog het dichtsbij dat Onbekende Zuidland. Het waren uiteindelijk de Nederlanders die de west- en noordkust voor het eerst in kaart brachten. Namen als Arnhem Land, Groote Eylandt, Kaap Keerweer, Dirk Hartog Eilanden en Tasmanië wijzen daarop. Het toen bekende deel van het Onbekende Zuidland kreeg de naam Nieuw Holland. De Nederlanders vonden er echter weinig van hun gading en deden geen pogingen het continent voor zich op te eisen.

2. James Cook. De Britse ontdekkingsreiziger James Cook bracht de gehele oostkust in kaart. In 1770 zette hij voet aan wal bij wat nu Botany Bay heet (zuidkant van het huidige Sydney). Ook claimde hij het oostelijk deel van het continent, dat hij Nieuw Zuid Wales noemde, voor de Britse kroon.

3. De Eerste Vloot. Achttien jaar na Cook's reis naar Australië stuurden de Britten een vlot van elf schepen naar het nieuwe land om er een kolonie te stichten. Daar waren twee redenen voor: Engeland wilde om strategische redenen een buitenpost in dat deel van de Pacific vestigen en tegelijk het probleem van haar overvolle gevangenissen oplossen. De Eerste Vloot telde 700 gevangenen en 300 officieren en matrozen. Op 26 januari 1788 legden de schepen aan op de plek die Sydney Cove heet, vlak bij het huidige Sydney Opera House. Daarmee was de oprichting van het nieuwe Australië een feit. Deze datum (26 januari) is nu nog steeds een officiële feestdag: *Australia Day*.

4. De nieuwe kolonie. Tot 1820 was Australië grotendeels een strafkolonie, zo'n 25.000 gevangenen waren in die periode in Sydney aan land gezet. Naast Engelsen en Schotten waren er ook veel Ieren onder hen. Het verschil tussen Ieren en Britten heeft nog lang doorgewerkt in de Australische samenleving, vooral op het terrein van religie, politiek en sociale klasse. Nog een kenmerk van de gevangenen - populatie: het meerdeel bestond uit mannen, 1/6e deel was vrouwen. Ook dat heeft het karakter van de Australische samenleving lang bepaald: een cultuur waarin mannelijkheid de boventoon voerde.

1820-1860. Naast gevangenen kwamen er steeds meer vrije emigranten. De sociale omstandigheden in Groot Brittannië en Ierland waren niet al te rooskleurig en Australië lokte met veel goedkoop of gratis land, en veel belasting voordelen op het produceren van wol. Na de ontsluiting van het land voorbij de bergketens die Sydney omsluiten (Blue Mountains), groeide de grens van de 'beschaving'

(*frontier*), al snel. Tussen 1830 en 1850 alleen al trokken 200.000 vrije emigrante naar Australië. Het aantal gevangenen verminderde sterk na 1840.

1860-1901. Rond 1860 was de bevolking gegroeid tot 1 miljoen, met nog maar weinig getransporteerde gevangenen. Inmiddels waren er zes kolonies ontstaan: Queensland (had zich afgesplitst van Nieuw Zuid Wales), Victoria, Zuid Australië, West Australië, Tasmanië en het reeds genoemde Nieuw Zuid Wales. Economisch lag de nadruk op veeteelt en landbouw. De Goldrush die in de vijftiger jaren van die eeuw vooral de staat Victoria op zijn kop zette, bracht een toevloed van zo'n honderdduizend nieuwe mensen teweeg. Nu voor het eerst niet alleen uit Groot Brittannië en Ierland, maar ook uit Amerika, Duitsland en China. De Chinezen werden, evenmin als de Aborigines, tot de blanke samenleving toegelaten. Australië moest 'white' blijven en die politiek heeft tot na de Tweede Wereldoorlog geduurd. In de periode van de Goldrush werd ook de kiem gelegd voor een vooruitstrevende arbeidersbeweging: 8 uren werkdag en opkomst van vakbonden. Tot 1890 grote voorspoed, toen depressie en droogte. Voor het eerst ontstaan echte krottenwijken in grote steden. Langzaam dringt het besef door dat de afzonderlijke kolonies niet mee alle problemen alleen kunnen oplossen, noch binnenlands (kwetsbaarheid economie, versnippering van bestuur), noch buitenlands (angst voor invasie vanuit Azië). In 1901 besluiten de kolonies een federatie te vormen, waarmee het staatsbestel van het huidige Australië een feit is.

5. Invloed op Aborigines. De invloed op vele Aboriginal samenlevingen is desastreus. De nieuwkomers gaan er van uit dat Australië leeg land is: terra nullius. Er wonen wel mensen, maar die doen volgens de kolonisten niets met het land. Al spoedig sterven vele Aborigines als gevolg van geweld, ziekte en ontheemding. De overgeblevenen worden in de loop van de achttiende eeuw onderworpen aan strenge wetten, de *Aboriginal Acts*. Die wetten geven de overheid (en namens haar missie en zending) een onbeperkte macht over de Aborigines, waarvan de meesten in reservaten worden ondergebracht. Alleen in de afgelegen gebieden in Centraal en Noord Australië blijven Aboriginal gemeenschappen nog relatief zelfstandig in die eerste honderd jaar.

6. Het Landschap. De komst van de Europeanen heeft grote invloed op het land en de flora en fauna. Nieuwe dieren en planten betekenen grote aanslag op natuur en land. Kuddedieren met harde hoeven graasden en traptten het land kaal, waardoor erosie ontstond. Konijnen, muizen, vossen, wilde varkens, kamelen, paarden, ossen: het zijn allemaal dieren die vreemd waren in Australië en een grote bedreiging werden voor het fragiele ecologische evenwicht dat er zich miljoenen jaren ontwikkeld had. Het kappen van bomen betekende nog meer erosie en irrigatie onttrok water aan de bodem, die op vele plaatsen snel te zout werd. Nu veel aandacht voor conservering.